

Gull

Tað var av óvart, at eg hitti hesa gomlu konuna.

Eg hevði onkur ørindi í einari bygd og kom hagar við einum báti, ið fór tann vegin.

Har var **fjøruslætt**, og enn var eingin brúgv komin. Bygdarmenninir høvdu okkurt at skipa umborð, og eg slapp á land við teimum.

fjøruslætt
sløtt fjøra

Vit høvdu tosað um seyð, fiskiskap og politikkk. Men áðrenn eg fór frá teimum, hevði eg gloymt at spyrja, hvar maðurin búði, sum eg hevði ørindi til.

Ein kona gekk og **putlaði við** okkurt longri burturi. Hon gekk niðri í fjøruni tætt við **sjóvarmálan**. So helt eg, at eg líka so væl kundi fara og spyrja hana.

putlaði við
fekst við

sjóvarmálan
tann partin
av fjøruni,
sum er undir,
tá tað fløðir

Tað var gaman í, segði hon og peikaði mær á eini lág hús við langari lön uppi í bygdini.

Nú sá eg, hvat tað var, sum hon fekst við har niðri í strondini. Hon gekk við einum brotnum borðknívi og skar bløðrutara av

byttu
spann

skerunum, sum vóru turrfjarað. Eina **byttu** hevði hon við liðina.

Hon sá, at eg var ikki sørt bilsin. Hon vendi andlitið til mín og smálæði:

»Eg eigi ein lítlan urtagarð. Tí, sum Harrin gevur ein lítlan urtagarð, gevur hann eisini okkurt at mata urtirnar við. Í hesum góða veðrinum eri eg farin at skera tara at tøða grasleykin við. Nú haldi eg honum leingist eitt sindur. Eg plagi at ganga mær oman her á hvørjum vári. Tá ið eg fari væl um arbeiðið, geva skerini mær líka nógv aftur næsta ár.«

Tað lýsti vón og gleði og friður úr hennara andliti. Tað var gamalt av nógvum árum, men ungt og vakurt av anda og hjartalag.

trilvandi
leitandi

Ja, hon var gomul og hvíthærd. Hendurnar høvdu tað **trilvandi** lagið, sum merkir aldurin. Men í eygunum lýsti ein signing, sum ynskti at fevna øll menniskju.

»Nei, eg gangi her og tosi!« segði hon, »Tað sigst at vera so kalt at sita langan veg í hasum maskinbátunum. Tað er ikki sum fyrr, tá róðu menn seg heitar. Eg plagi at fáa mær ein kaffimunn aftan á hetta fjasið. Taka tyg-

um til takkar við einum heitum dropa, so gerið so væl at koma til húsa.«

Byttan var nú full, og vit fylgdust niðan úr fjøruni.

Húsið var lítið, men **fjálgt** og hvítskúrað. Kaffikannan stóð á komfýrinum. Konan loysti fyríklæðið av sær. So bant hon eitt reint upp á seg, sum hekk á einum snóri uppi yvir komfýrinum.

fjálgt hugnaligt

So settust vit inn í stovuna at drekka kaffi. Har var einki stás, men har var hugnaligt. Vársólin skein so blíð og vermandi inn til okkara.

Á vegginum hekk ein mynd av mammu og pápa hennara. Gamli sýslumaðurin hevði tikið hana. Á gólvinum vóru tvey stór, ljósamorreyð seyðaskinn. Á eini hill vóru ymsir smálutir, harímillum ein stór postalínshøna, sum ein skipsmaður hevði havt við sær úr útlondum.

Og har var ein hill við nøkrum bókum. Har var bíbil, sálmabók, lestrabøkur, A.C. Evensens lesibók og Ingemanns skaldsøgur. Tær hevði hon fingið frá einum donskum presti. Urtaþottarnir í vindeyganum vóru

vakrir og væl ræktaðir.

Men har var eisini okkurt annað. Okkurt, sum eg ikki sá og ikki hoyrði. Tað var friðarandin. Hann hevði henda gamla konan borið við sær, frá tí eg hitti hana í fjøruni. Nú ráddi hann ósjónligur í stovuni.

Hon sat har sum ein mynd av einum menniskja, sum hevur funnið ljósið aftan fyri lívsins tungu gátu. Hon var sloppin frá hini sváru byrðuni av iva og **døpurhuga**. Nú sá hon frið og **fagurleika** aftan fyri alt.

Henda konan dugdi at skyna á, hvat ið var av virði í lívinum, og hvat alt hitt glitrandi var, sum menniskjuni runnu um kapp um. Tey **skotraðu** og **illgittu** hvønn annan fyri at koma framat.

Tá ið vit høvdu sitið og tosað eina góða løtu, spurdi hon, um eg legði í at síggja havan. Hon hevði ikki verið har í nakrar dagar. Henni lysti at vita, um okkurt var komið uppundan, serliga grønleykurin, sum hon hevði skaffað tøð til.

Jú, tað vildi eg fegin.

Hetta var fyrsti góði dagur, ið verið hevði á várinum. Veðrið var stilt, klárt og lýtt, og

døpurhuga
ivasemi

fagurleika
vakurleika

skotraðu
skumpaðu

illgittu
illtonktu

sólin sá. Oyggjin uttanfyri toygdi seg upp í hitt bláa loftið og speglaði stolt síni fjøll niður í hin blanka fjørðin.

»Var hetta havin,« hugsaði eg, tá ið hon hevði latið eitt lítið portur upp. Tað var so trongt, at vit máttu fara eftir liðini inn. Hann var ikki stórur í vídd, heldur størri enn eitt stovugólv, men neyvan so stórur sum ein miðal húsagrund.

hoykti
bukkaði

Hon **hoykti** seg niður móti moldini:

»Ja, síggið nú, fer ikki grasleykurin longu at koma uppundan.«

titrandi
skelvandi

Satt var. Har vóru tvær smáar **titrandi** nálir, sum stríddust við at sleppa sær upp úr tí biksvørtu moldini.

Hon brosaði um alt andlitið, sum hevði hon funnið ein diamant. Og so stroyddi hon varliga taran úr byttuni, har sum grasleykurin var, tí svangur skuldi hann ikki vera.

»Verður nú lýtt veður eina tíð, verður ikki leingi, áðrenn eg fáí út í knettini.«

»Knettini?«

»Jú, halda tygum ikki, at henda gamla gongur á seiðaberg enn,« segði hon og smálæði; »eg var altíð hin fyrsta at vera framvið,

tá ið vit sum børn fiskaðu murtar. Síðani havi eg altíð verið góð við tráðuna.«

»Og tálgin?«

»Ikki hevur tað bilað. Eg havi góðar grannar. Vita teir av, at eg havi fingið seið, liggur altíð onkur tálgarbitin á køksborðinum, tá ið eg komi aftur til húsa.«

Vit settust nú á ein bonk ovast í havanum, sum stóð upp ímóti húsavegginum. Sólin hevði hitað tann **tjørubrædda** vegginn, so har var flótt og fjálgt at sita. Tey fáu trøini og tær fáu blómuurtirnar, sum rúmaðust í hesum lítla urtagarðinum, vóru so smátt farin at vakna úr vetrarsvøvninum.

tjørubrædda
sum er
smurdur
við tjøru

»Hava tygum altíð verið einsamøll?«

»Á nei, á nei. Maður mín og eg høvdu verið gift í sjeý ár. So var tað eitt heystið, at hann sum vant fór við fjallmonnunum eftir skoraseyði. Honum **barst á**. Hann var borin deyður heim.«

barst á datt

Hon tagdi og stardi út yvir hin blanka fjørðin. Allastaðni var logn og stilt og friðarligt. Tey smáu ljósu skýggini, ið hingu høgt uppi undir tí bláa loftinum, rørdu seg ikki. Fram við strondini róði ein æðublikur við

síni æðu hóvliga av stað. Hann tosaði við hana við síni sorgblíðu metalrødd.

Aftan á tøgn eina løtu segði hon:

»Eingin kann ætla, hvussu svárt tað var mær, tá ið teir bóru mær mannin deyðan heim! Fólkhøvdu verið so beinasom at gera meg fyrivarna, áðrenn teir komu við honum.

døpur mein
her: syrgi-
ligar hend-
ingar

Nei, eg skuldi ikki sitið her og talað við tygum um slík **døpur mein**. Men tað eru minnini. Teimum slepst ikki undan – tey liggja eftir.

koma dagandi
koma til
sjóndar

sýnini
høvdini

Eg skal siga tygum, at eg orki ikki at síggja ein haka longur, so vilja tárini fram. Tá síggi eg altíð mann mín **koma dagandi** undan **sýnini**. Hann kemur glaður og troysttur av trøðni við hakanum á herðunum, meðan eg standi bíðandi í glugganum og við døgurðanum til reiðar at seta á borðið. Tað hevur bjargað mær, at eg havi kunnað gjørt okkurt lítið fyri onnur. So gangi eg ikki á jørðini heilt til onga nyttu.«

Nú var tíð hjá mær at fara at hitta mannin, sum eg hevði ørindi til. Eg mátti biðja henni farvæl.

»Kanska koma tygum onkuntíð um hesa

leiðina. Eigi eg lív og heilsu, so síggi eg tyg-
um kanska aftur,« segði hon og smíltist blíd-
liga.

Tað var ein vitur maður, sum eg hevði ørindi
til. Áðrenn eg fór av stað aftur, spurdi eg
hann um hesa konuna, sum eg hevði hitt.

»Ja,« segði hann, »tað er ikki eiti av
kvinnu, sum bygd okkara eigur í Óluvu.
Ofta síggi eg hana sita fram við vegnum við
stokkum í hondini, meðan børnini standa
undrandi og lurta eftir tí, sum hon fortelur.
Eg haldi, at hon tekur tað mesta úr sínum
egna barmi. Tó veit eg, at hon lesur nógv. Vit
hava nógv at takka henni fyri. Slík fólk eru
gull verd. Tað eru ikki nógv bygdir, sum
eiga so fitt ungfólk sum henda bygdin. So
tað, sum Óluva hevur sátt, tað hevur roynst
væl.«

Nógv ár gingu, áðrenn eg kom aftur til hesa
somu bygd. Eg kom tíðliga á vári, júst sum
fyrru ferðina. Nýggj brúgv var nú komin, og
eg steig á brúnna av **stokkinum** á bátinum.

Áðrenn eg fór av stað aftur, fekk eg at

stokkinum
tí ovasta
trænum á
síðuni á
bátinum

vita, at Óluva var sjúk og lögst í seingina. Eg fekk meg ekki at fara úr bygdini uttan at vitja hana.

Ein ung genta stákaðist í køkinum, og hon fór innar í stovuna til Ólúvu at siga frá.

Tað var gaman í, at eg kom innar.

Hon lætti hövdið, tá ið hon sá meg. Eitt vinarligt bros fór yvir hennara bleika andlit, meðan hon fram undan dýnuni rætti mær hondina.

»Ja, nú liggi eg lágt. Menniskjan er sum urtin: vár, summar, heyst og so undir mold. Men í dag skulu vit ekki tosa um sovorðið, nú vit síggjast aftur. Setið tygum á henda stólin. Eg skal biðja gentuna bera tygum ein kaffimunn. Tygum vita onkur góð tíðindi at siga mær. Tygum ferðast so nógv.«

Hon hevði ein lítlan træpinn, sum hon pikkaði á seingjarstokkin við. Og gentan kom inn og fekk boðini.

Men áðrenn gentan fór út um dyrnar, segði hon aftan á hana:

»Kanska eg fá ein lítlan dropa eisini, eftir

ókunnumað
urin fremm-
andamaðurin

sum hesin ókunnumaðurin er komin at vitja meg. Vit hava drukkið ein kaffimunn

saman einaferð fyrir,« segði hon læandi.

Gentan var ein ung **ferm** genta við eldreyðum hári. Hon var væl dæmd og hevði blonk súlueygu. Hon setti kaffi frá sær og reisti hesa gomlu konuna upp í seingina og stúgvaði koddan væl aftan fyri hana.

ferm røsk

So sótu vit við **kaffisopanam**, hon í seingini og eg á stólinum frammanfyri. Hon var nú vorðin bleik og ússalig, men hin sami friður lýsti úr eygum hennara. Tann friðurin, sum eg var vorðin varur við, tá ið eg fyrstu ferð hitti hana niðri í fjøruni.

kaffi-
sopanam
kaffi-
munnum

Hon rætti tó skjótt kaffikoppin frá sær. Tað var mest sum eitt eiti, at hon hevði biðið um kaffisopa til sín. Hon vildi vísa seg **fryntliga** og blíða.

fryntliga
vinarliga

Hon mundi vita, at hon hevði ikki langt eftir. Hon kendi – sum so mangur í somu støðu – trøngd at tosa við onkran, sum vildi lurta eftir.

Hon legði seg aftur til rættis. Tá ið hon hevði ligið eina løtu og start fram fyri seg, segði hon:

»Maður mín og eg áttu eingi børn. Eg kom so at vera einsamøll. Hvat skuldi eg

þjössu um
her: passa

gera? Ganga her og einans **þjössu um** meg sjálva? Ella bara hugsa um at fjálga um tilveru mína og gera hana so góða sum gjör-
ligt? Var tað tað, eg hevði fingið lívið til? So var eg av sonnum eitt fátækt menniskja. At ganga her á foldini og bara gera gagn fyri sær sjálvari? Tað fer at kennast tómlig, tá ið endin einaferð nærkast.

orðalagið
málberingina

Eg fór at hugsa við mær: Hevur tú eingi børn sjálv, so kanst tú royna at hjálpa eitt sindur upp á onnur børn. Tá fer lív títt ikki heilt til spillis. Tygum kenna **orðalagið**: *Allur bati bætir.*

tyrpast
flokkast

Øll børnini her í bygdini kalla meg ommu. Og tá ið eg gangi millum húsini, toga tey í meg og rópa: Omma, kom og fortel okkum okkurt. So seti eg meg niður, og tey **tyrpast** rundan um meg.

Eg eigi tann ugga, at tá ið eg eri farin av verðini, vilja tey minnast til mín. Eg vóni, at tey, sum nú eru vaksin, eisini onkuntið fara at hugsa um meg. Og at tey fara at minnast tað, sum eg havi fortalt teimum sum børn. Kanska tað hevur hjálpt teimum eitt sindur á teirra lívsins leið.«

»Og hvat er tað so, sum tygum hava roynt at lagt niður í børnini her í bygdini?« spurdi eg.

»Ja, tað dugi eg ikki at greiða frá, men eg havi sagt teimum, at tey skulu vaksa upp til at verða góð menniskju. Ongantið skulu tey smæðast at siga sannleikan. Tey skulu altíð fara fram við sið og **sóma** og ikki við **óspekt**. Aldri mugu tey spilla munnin við bannan og illbønum.

sóma góðum atburði

óspekt ógvisligum atburði

formanað givið góð ráð um rættan atburð

Ja, nú halda tygum, at eg havi sitið millum børnini sum ein vanligur skúlameistari ella prestur. Nei, eg havi ikki **formanað** teimum, tað rínur so lítið við børn. Eg havi bara fortalt teimum søgur. Summar havi eg lisið mær til, men tær flestu eru innan úr mær sjálvari.

Og so havi eg roynt at fáa tey at finna gleði í øllum tí vakra, sum eyguni síggja: blómunum, fuglunum og fjøllunum. Tað er so mangt, sum kann gleða okkum, bara vit duga at vera glað.

Summi menniskju halda, at tey høvdu verið eydnurík, um tey áttu nógv góðs og fæ. Men er tað ikki mangan soleiðis, at tess

meira tey fáa inn undir seg, tess fátækari og kaldari verða tey innan?

Onkur sigur meg vera fátæka. Á nei, ikki haldi eg meg hava verið so fátæka. Eigi eg ikki líka nógv sum hin ríkasti í tí signaðu sólini, sum vermir og lívgar alt jarðarríki? Og hvør kann **sýta** mær at gleðast um allar blómurnar og kenna tann søta angan av teimum? Ella at síggja smáfuglarnar tita millum húsini og lýða á teirra smárøddir? Hvør kann sýta mær at gera eftir tí, sum hjarta mítt sigur mær at gera? Nei, eg kann ikki klaga.«

sýta nokta

So tagdi hon eina løtu, sum fyri at hvíla seg til hitt síðsta, sum hon vildi siga.

»Eg havi havt sorg, tá ið eg misti ein kær-
an mann. Men øll menniskju fáa einaferð at kenna sorg, fyrr ella seinni. Men sorgin er ikki hitt versta. Hitt versta er, tá vit í evstu stund skoða aftur um bak og síggja, at alt lívið var bara tómeiki. At alt, sum vit baks-
aðu við, var av berari góðsku til okkum sjálv. Men tá er ov seint at venda við.

Tað kann tykjast tygum, sum eg liggi her og rósi mær. Á nei, mær hevur bilað bæði

eitt og annað, men eg vóni, at tað verður mær fyrigivið. Deyðan ræðist eg ikki. Eg hugsí, at tað er bæði ljósari og fagrari hinu-megin enn hesumegin.«

Hon vendi sítt bleika andlit móti mær og segði:

»Tá ið tygum onkuntið koma aftur higar, tá hitta tygum ikki meg. Eg las einaferð um ein **viðgitnan** norðmann. Hann æt Wergeland. Hann hevði eina rósu í vindeyganum, sum æt Gyldenlak, meðan hann sjálvur lá deyðsjúkur í stovuni. Hann yrkti nøkur vøkur ørindi, meðan hann lá soleiðis. Eitt ljóðaði:

*Gyldenlak, naar du din prakt har tapt,
da er jeg det, hvorav alting er skapt.*

Eg minnst ikki meir av tí. Síggja tygum hasa vøkru reyðu rósuna har í vindeyganum? Tá ið hon er fólnað og deyð, eri eg tað eisini.«

So lætti hon dýnuna so mikið, at hon fekk rætt mær sína bleiku fólhandi hond.

viðgitnan
kendan

Stutt aftan á, at eg var komin heimaftur, fekk eg bræv frá tí manninum í bygdini, sum eg kendi so væl.

Í brævinum stóð:

»Óluva er nú deyð. Eg hugsar, øll bygdin skilur, hvat hon var verd, tí alt fólkið var til hennara gravarferð. Mær tókti næstan synd í børnunum. Tey komu sær ikki at fara og fylgja við teimum vaksnu. Men undir hvørjum húsaveggi, har sum menninir fóru framvið við tí blómuprýddu kistuni, stóðu børnini og tyrptust saman og grótu. Tey dugdu so illa at skilja, at tey ongantið síggja ta kærú ommuna aftur, og at hon skal gravast niður í tann kalda kirkjugarðin.

Eg veit ikki, um hon fær nakran minnisstein á grøvina. Tað hevur ikki verið siður her í bygdini. Men tað, hon útinti, fer at koma bygdarfólkinum til góðar í mong ættarlið. Og betri minnisstein kann eingin fáa.«

(1942)